

REFERENCES

"Airbus exceeds targets in 2014 and prepares for the future". <http://www.airbus.com/newsevents/news-events-single/detail/airbus-exceeds-targets-in-2014-and-prepares-for-the-future/>

Baleste, M. *L'Economie Francaise*. Paris, 1996: 126.

"Country Statistical Profiles: France 2015". *Key Tables from OECD*, 2015.

Egert, B., and Kierzenkowski, R. "Export and Property Prices in France: Are They Connected?". *Economics Department Working Papers*, no. 759, ECO/WKP (2010) 15.

"Export and American Information and Communications Technology Companies and Workers". *Technology Ceo Council*. March 2015.

"France Economic Outlook, 27 October 2015". <http://www.focus-economics.com/countries/france>

Pebereau, M. *La Politique Economique De France. Les relation economiques financieres et monetaires internationales*, 1990.

"UnctadStat. – General Profile: France". <http://unctadstat.unctad.org/CountryProfile/251/en251GeneralProfile.html>

"World Development Indicators". <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>

УДК 339.9

ДОСВІД ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НІМЕЧЧИНИ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

© 2016 КУДРЯВЕЦЬ Є. В.

УДК 339.9

Кудрявец Є. В. Досвід побудови стратегій економічного розвитку Німеччини: уроки для України

Мета статті – проаналізувати досвід побудови стратегій економічного розвитку країн ЄС на прикладі Федеративної Республіки Німеччина та виокремити можливості перенесення такого досвіду в українську практику. Обґрунтовано необхідність формування ефективних стратегій економічного розвитку. Проаналізовано останні наукові дослідження та публікації в аспекті стратегій розвитку держав. Пріоритетним напрямком дослідження для рекомендацій стосовно України визначено Європейський Союз. Проаналізовано сучасні стратегії розвитку Федеративної Республіки Німеччина. Надано детальну характеристику сучасним стратегіям інноваційного розвитку Німеччини, яка на сьогодні має три основні стратегії, якими керується при реалізації державної політики. Усі три стратегії взаємопов'язані та мають спільну мету – постійне зростання економіки та формування суспільства з високою якістю життя.

Ключові слова: стратегії, економічний розвиток, інновації, європейський досвід, інноваційний розвиток, сталий розвиток, системність.

Табл.: 1. **Бібл.:** 8.

Кудрявец Евгений Владимирович – магістрант, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)
E-mail: evk@mail.ua

УДК 339.9

Кудрявец Е. В. Опыт построения стратегий экономического развития Германии: уроки для Украины

Цель статьи – проанализировать опыт построения стратегий экономического развития стран ЕС на примере Федеративной Республики Германия и выделить возможности переноса такого опыта в украинскую практику. Обоснована необходимость формирования эффективных стратегий экономического развития. Проанализированы последние научные исследования и публикации в аспекте стратегий развития государств. Приоритетным направлением исследования для рекомендаций Украине определён Европейский Союз. Проанализированы современные стратегии развития Федеративной Республики Германия. Представлена подробная характеристика современных стратегий инновационного развития Германии, имеющей три основные стратегии, которыми руководствуется при реализации государственной политики. Все три стратегии взаимосвязаны и имеют общую цель – постоянный рост экономики и формирование общества с высоким качеством жизни.

Ключевые слова: стратегии, экономическое развитие, инновации, европейский опыт, инновационное развитие, устойчивое развитие, системность.

Табл.: 1. **Библ.:** 8.

Кудрявец Евгений Владимирович – магістрант, Киевский национальный университет им. Т. Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01601, Украина)
E-mail: evk@mail.ua

UDC 339.9

Kudriavets Ye. V. The Experience in Building Strategies of Economic Development in Germany: Lessons for Ukraine

The article is aimed at analyzing the experience of building strategies of economic development in the EU Member States on the example of the Federal Republic of Germany, highlighting the possibilities of transferring such experience into the Ukrainian practice. The necessity of formating effective strategies for economic development has been substantiated. The recent researches and publications in the aspect of development strategies of States have been analyzed. As priority research direction in terms of recommendations for Ukraine has been defined the European Union. The contemporary development strategies of the Federal Republic of Germany have been analyzed. Detailed characteristics of the contemporary strategies of innovative development of Germany have been provided, there are three key strategies serving as guidelines in the implementation of State policy. All three strategies are interrelated and have a common goal, which is a steady growth in the economy and society targeted at a high quality of life.

Keywords: strategies, economic development, innovations, European experience, innovative development, sustainable development, consistency.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 8.

Kudriavets Yevhen V. – Graduate Student, Kyiv National University name after T. Shevchenko (60 Volodymyrska Str., Kyiv, 01601, Ukraine)
E-mail: evk@mail.ua

Необхідність забезпечувати економічне зростання в умовах динамічної зміни кон'юнктурних характеристик спонукає до формування нової якості стратегій економічного розвитку. Держави формують стратегії, виходячи з поточного стану економіки,

потенціальних можливостей розвитку, інтеграційних залежностей та глобальних викликів.

Українська економіка перебуває в процесі трансформаційних змін і також потребує системного підходу до побудови стратегії. Особливого значення це набуває

в розрізі імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Україна має адаптувати законодавство, вдосконалити системи економічного та інноваційного розвитку, сприяти покращенню інвестиційного середовища. Відповідно, Україна має будувати власні стратегії, що будуть співвідноситися зі стратегіями європейських держав і сприятимуть євроінтеграційному поступу України.

Дослідженням теоретичних і практичних питань побудови стратегії розвитку економіки займає провідне місце в наукових дослідженнях. Серед досліджень, присвячених цій темі, виділяються роботи вітчизняних і закордонних вчених: Ю. М. Пахомова, В. Є. Новицького, Д. Г. Лук'яненко, Ю. В. Макогона, А. Прадетто, П. Грегорі, С. Фортеск'ю.

Важливо зауважити, що останні дослідження будуються з позиції забезпечення інноваційного, інвестиційного та соціального розвитку за рахунок побудови ефективних економічних стратегій.

В українській науці досвід Німеччини розглядав Г. О. Андрощук у своїх публікаціях 2009 р., де зазначав історію розвитку Німеччини, системи промислових стратегій та вперше надав характеристику Стратегії високих технологій українською мовою [4]. Білан В. І. у своїй науковій статті надає характеристику інноваційній стратегії розвитку Німеччини [5]. Професор Забарна Е. М. висвітлює основні стратегії розвитку в рамках розвитку регіонів [7]. Денисенко М. П. робить акцент на інвестиційно-інноваційному аспекті стратегій економічного розвитку [6]. К. О. Хайбулаєва проводить комплексне порівняння ефективності застосування інноваційних стратегій розвитку в різних країнах світу [8]. Щербя Г. І. висвітлює соціальні аспекти стратегій розвитку в рамках євро регіонів.

Стратегії економічного розвитку будують загальне розуміння діяльності та векторів руху країни у всіх просторах. Велика кількість наукових робіт освітлює бачення побудови стратегії нашої держави, але недостатньо мірою використовується досвід європейських країн. Сьогодні, в умовах поглиблення інтеграції з ЄС, ми маємо дослідити, яким чином забезпечують розвиток лідери ЄС, як вони будують свої стратегічні плани. Це необхідно для того, щоб повноцінно інтегруватися та бути в спільному просторі розвитку.

Німеччина – країна, що є лідером в Європейському Союзі та одним зі світових лідерів як з позиції економічного розвитку, так і соціального та геополітичного впливу. Огляд стратегій розвитку цієї країни є ключовим для розуміння сутності побудови стратегій та інструментів досягнення поставлених у них цілей.

Виходячи з вищевказаного було сформульовану мету статті – проаналізувати досвід побудови стратегій економічного розвитку країн ЄС на прикладі Федеративної Республіки Німеччина та виокремити можливість перенесення такого досвіду в українську практику.

Основними завданнями даного наукового дослідження стали: оцінка стратегій економічного розвитку ФРН, оцінка економічного потенціалу країни в динаміці, як результат реалізації стратегій та надання загальних рекомендацій для України.

Європейський Союз має єдину спільну стратегію сталого розвитку «Європа 2020». Саме на прикладі цієї рамкової стратегії будувалася поточна рамкова стратегія розвитку «Україна 2020». Виходячи з того, що Німеччина є членом Європейського Союзу, її національні стратегії будуються на базі єдиної стратегії розвитку ЄС. Таким чином, публічна адміністрація в Німеччині при реалізації економічної та соціальної політики в країні керується великою кількістю стратегій. У нашому дослідженні розглянемо такі:

1. Національна стратегія сталого розвитку «10 років сталого розвитку» [1].

2. Стратегія високих технологій – 2020 «New HTS 2020» [2].

3. Стратегія сталого розвитку «Європа 2020».

Національна стратегія сталого розвитку – стратегія, що містить комплексний, інтегративний підхід, який розкриває сутність чотирьох основних директив сталого розвитку: рівноправність поколінь, якість життя, соціальна згуртованість, міжнародна відповідальність. Економічна продуктивність, охорона довкілля та соціальна відповідальність повинні взаємодіяти так, щоб прийняті рішення в глобальному масштабі були надійними і стійкими у всіх трьох відносинах.

Особливостями німецької стратегії сталого розвитку є таке: сформульовано 10 правил управління, що розкривають суть керівного принципу й узагальнюють вимоги до сталого розвитку; визначено 21 галузь та 38 індикаторів, що визначають масштаб необхідних дій і грають важливу роль при контролі результатів; безперервний моніторинг; коригування стратегії кожні чотири роки із залученням громади; чітко визначена система органів, що забезпечують реалізацію стратегії; чітко виокремлені пріоритетні сфери впливу; чітко задекларовані цілі за кожним індикатором до 2020 року. Німецька стратегія відповідає стратегії розвитку «Європа 2020», але загалом показник має більш амбітні цілі. Поточна українська стратегія «Україна 2020» має системну схожість з даною стратегією, має у своїй структурі всі вищеперераховані елементи.

Найкраще сутність стратегії покажуть кількісні цілі та задачі, які ставить перед собою країна, тому дану стратегію проаналізуємо крізь призму індикаторів та показників. У даній стратегії цілі ставляться в порівнянні з 1994 р., та цілі до 2020 та 2050 рр. ми розглянемо в табл. 1 лише до 2020 р.

Особливу увагу необхідно приділити новій стратегії високих технологій-2020 «Інновації для Німеччини», яка має якісно новий формат роботи зі стратегічним баченням розвитку країни. Інноваційний розвиток виокремлюється в окрему сферу впливу, і перед ним постає окрема мета – створити передові ринки, поглибити співпрацю між наукою та економікою і поліпшити рамкові умови для інновацій. Німеччина формує якісний новий рівень інноваційного розвитку за рахунок залучення до процесу всіх учасників: державу, бізнес і науку, при цьому створюючи ефективні майданчики для взаємодії. «HTS 2020» була сформульована вперше у 2006 р. і задекларувала цілі розвитку до 2020 р. Потім була прийнята нова версія у 2010 р. [3]. А у 2014 р.

Система індикаторів стратегії сталого розвитку Німеччини

№	Галузь	Індикатор	Кількісна ціль до 2020 р.
I вимір – Рівноправність поколінь			
1	Ресурсозбереження	Енергопродуктивність	Подвоїти
2		Первісне споживання	Знизити на 20%
3		Продуктивність ресурсів	Подвоїти
4	Захист клімату	Викиди газів	Скоротити на 40%
5	Відновлюванні джерела енергії	Частка в кінцевому споживанні	Підвищити до 18%
6		Частка в загальному споживанні	Підвищити до 35%
7	Площа використаних земель	Зростання площі земель населених пунктів	Скорочення щоденного зростання до 30 га
8	Біорізноманіття	Індекс біорізноманіття та якості ландшафту	Підвищити до 100
9	Державна заборгованість	Дефіцит держбюджету	Тримати в рамках 3%
10		Структурний дефіцит	Тримати в рамках 0,5%
11		Рівень держборгу	Тримати нижче 60%
12	Піклування про економічне майбутнє	Відношення валових інвестицій до ВВП	Постійне зростання
13	Інновації	Приватні та державні витрати на НДДКР	Підвищити до 3%
14	Освіта	Особи від 18 до 24 років без освіти	Знизити до 10%
15		Особи від 30 до 34 років з вищою освітою	Підвищити до 42%
16		Відсоток вступу до ВНЗ	Підвищити до 40% і тримати
II вимір – Якість життя			
17	Економічна продуктивність	ВВП на душу населення	Постійне зростання
18	Мобільність	Інтенсивність вантажоперевезень	Знизити до 95%
19		Інтенсивність пасажирських перевезень	Знизити до 80%
20		Частка залізничного транспорту	Підвищити до 25%
21		Частка морського транспорту	Підвищити до 14%
22	Землеробство	Надлишок азоту	Постійний спад
23		Екологічність	Підвищити до 20%
24	Якість повітря	Забруднення	Скоротити до 25%
25	Охорона здоров'я	Рання смертність чоловіків	Знизити до 190 на 100 000
26		Рання смертність жінок	Знизити до 115 на 100 000
27		Відсоток палючих серед молоді	Знизити до 10%
28		Відсоток палючих серед дорослих	Знизити до 20%
29		Відсоток людей з ожирінням	Скорочення
30	Злочинність	Кількість злочинів	7000 на 100000 нас.
III вимір – Соціальна згуртованість			
31	Зайнятість	Частка зайнятих в цілому	Підвищити до 75%
32		Частка зайнятих в похилому віці	Підвищити до 60%
33	Перспективи для родин	Дошкільні заклади з додатковим часом для дітей 0–2 років	Підвищити до 35%
34		Заклади для дітей 3–5 років з додатковим часом	Підвищити до 60%
35	Рівність прав	Різниця доходів чоловіка і жінки	Скоротити до 10%
36	Інтеграція	Іноземці із середньою освітою	Підвищувати
IV вимір – Міжнародна відповідальність			
37	Співробітництво з метою розвитку	Частка витрат на розвиток у ВВП	Підвищити до 0,7%
38	Відкриття ринків	Імпорт з країн, що розвиваються	Постійне зростання

Джерело: складено автором за [1].

була сформульована нова редакція стратегії «New HTS 2020». У розробці взяли участь всі основні федеральні міністерства й відомства. При цьому її автори дотримувалися загальної міжнародної тенденції створення інтегрованих концепцій розвитку для потреб інноваційної політики: запропоновані заходи мають чітко виражений міжгалузевий і міждисциплінарний характер і спрямовані на визначення загальних концепцій, які дозволяють погодити воедино на державному рівні всі складові частини національної інноваційної системи — наукові дослідження, освіту, фінансування, механізми комерціалізації інновацій, засоби законодавчого регулювання, мережні структури взаємодії держави, промисловості й громадянського суспільства.

Особливостями даної стратегії є те, що вона ставить новий формат цілей, будує та декларує характеристики суспільства, що здатне сприймати та створювати інновації, чітко виокремлює ті сфери, де має відбуватись інноваційний розвиток, чітко визначає, що саме в кожній з галузей має відбуватися, і діяльність буде не тільки через систему індикаторів, а через систему проектів загальнодержавного значення.

Для загального ознайомлення з цієї стратегією розглянемо зміст її структурних частин:

1) *Стовпи інноваційної потужності:*

1. Ставити в пріоритет майбутніх завдань розвитку соціуму та якості життя. Нова стратегія визначає конкретні тематичні цілі в дослідженнях та інноваціях. Увагу концентрують на галузях, що мають потенціал для забезпечення економічного зростання країни та/або можуть сприяти вирішенню глобальних проблем і підвищенню якості життя для кожного громадянина. Усього виділено шість пріоритетних завдань: цифрова економіка та суспільство, сталий розвиток економіки, інноваційний робочий простір, забезпечення охорони здоров'я, розумна мобільність, цивільна безпека.

2. Консолідація ресурсів та просування швидкого трансферу.

3. Зміцнення динамічного розвитку інновацій в промисловості.

4. Створення сприятливих умов для розвитку інновацій.

5. Зміцнення публічного діалогу всіх учасників інноваційного процесу.

2) *Ключові елементи стратегії:*

1. Пріоритетні завдання для зростання суспільного добробуту та підвищення якості життя.

2. Мережа та трансфер.

3. Темпи розвитку інновацій в промисловості.

4. Рамкове сприяння інноваціям.

5. Прозорість та всезагальна участь.

3) *Модель інноваційної Німеччини:*

Нова стратегія 2014 р. декларує характеристики розвитку Німеччини, завдяки яким вона стане лідером в інноваціях Європи та Світу. У попередніх стратегіях це питання не піднімалося окремо та не формулювалося раніше в жодній стратегії. Уряд Німеччини вважає, що саме суспільство, яке буде відповідати цим критеріям, побудує нову Німеччину:

- ✦ суспільство, що відкрите для інноваційних процесів та захоплюється новими технологіями та інноваціями, у змінах бачить перш за все можливість;
- ✦ орієнтація зусиль на моделі суспільного сталого розвитку, що допомагає генерувати інновації з позиції відповідальності сьгоднішніх поколінь перед майбутніми;
- ✦ конкурентоздатна промисловість із потужною робочою силою, з якісними товарами та послугами, що можуть конкурувати в найбільш інноваційних галузях у світі;
- ✦ рамкова підтримка динамічного розвитку стартап індустрії.
- ✦ систематичне інвестування в дослідження та інновації;
- ✦ просування інновацій відбувається не заради них самих, а для можливості створювати та відновлювати суспільні вигоди;
- ✦ забезпечення роботи працівників в умовах безпеки навколишнього середовища, охорони здоров'я, мотивації;
- ✦ гарна кваліфікація та гарні умови роботи — ключ до працівників, які роблять інновації;
- ✦ забезпечення рівності жінок та чоловіків у залученні до інноваційної діяльності;
- ✦ постійне розширення співробітництва між університетами/дослідницькими центрами та національним і міжнародним бізнесом;
- ✦ використання потенційних можливостей програми ЄС «Горизонт 2020»;
- ✦ ресурсна консолідація в інноваційній діяльності, у результаті якої забезпечується синергія та сталий розвиток.

Німеччина своєю стратегією створює новий формат взаємодії держави і населення, вона розставляє нові акценти та нові пріоритети в інноваційному процесі та інноваційній діяльності країни.

4) *Проектні сфери впливу:* в кожному елементі, який перелічений в пункті 2, стратегія визначає напрямки реалізації в рамках проектної діяльності. Усього проаналізовано 50 проектних сфер впливу, що забезпечують інноваційний розвиток за стратегією Німеччини. Серед них: інновації в охороні здоров'я, електромобільність, кібербезпека, будівництво майбутнього, зелена економіка тощо.

5) *Рамкові проекти загальнодержавного значення «Futureproject»:* «Енергоефективне, адаптоване до кліматичних умов, вуглецево-нейтральне місто»; «Альтернативні джерела замість нафти»; «Розумна трансформація споживання енергії»; «Індивідуальна медицина як засіб зниження захворюваності»; «Найкраще здоров'я через профілактику та правильне харчування»; «Вести самостійне життя і в похилому віці»; «Один мільйон електромобілів в Німеччині до 2020 р»; «Інтернеторієнтовані послуги для бізнесу та промисловості»; «Промисловість 4.0»; «Засоби особистої ідентифікації в мережі».

На основі цього вибудовується національна політика у сфері інновацій та будується модель розвитку інноваційної Німеччини.

Виходячи з вищезазначеного можна зробити висновки, що уряд Німеччини розуміє значення свого економічного лідерства у світі та Європі, тому формує модель розвитку крізь призму національних і загальноєвропейських цінностей.

ВИСНОВКИ

Німеччина – лідер Європейського Союзу в економічному, політичному та соціальному аспектах. Стратегія розвитку такої держави привертає увагу науковців, експертів. Досвід побудови якісної стратегії важливий також для розвитку української економіки та розбудови нашої власної стратегії або її вдосконалення.

Німеччина на сьогодні має три основні стратегії, якими керується при реалізації державної політики. Усі три стратегії взаємопов'язані та мають спільну мету – постійне зростання економіки Німеччини та формування суспільства з високою якістю життя.

Німеччина діє в рамках двох площин – національної та наднаціональної. Стратегія її сталого розвитку має пряме відношення до стратегії сталого розвитку «Європа-2020», але, на відміну від всіх інших країн, Німеччина сформувала чіткий перелік вимог у вигляді кількісних цілей. У постійному режимі всі показники підлягають моніторингу і постійному коректуванню. Німеччина враховує динамізм розвитку світової економіки та готова до змін та вчасної корекції поставлених цілей.

Нова стратегія високих технологій є унікальним проявом на панєвропейському просторі. Вона закладає підвалини нового інноваційного мислення та будівництва нової держави з новим, ще більш свідомим суспільством та цілями, які прямують до будівництва країни майбутнього.

Важливим є те, що в даній стратегії вказуються не кількісні цілі, а якісні проекти, що створять нове суспільство. Суспільство, яке сприятиме розвитку, описане в деталях. Сформовано модель інноваційної Німеччини, де надані характеристики всіх аспектів діяльності держави.

Підбиваючи підсумок, можна сказати, що Німеччина є ідейним лідером у сфері розвитку держави, інновацій та економіки в цілому. Вона формує ціннісні орієнтири та створює нові моделі, які починає реалізовувати вже сьогодні.

Україна має брати за приклад інноваційну модель розвитку Німеччини та будувати стратегії, враховуючи всіх суб'єктів економічної діяльності: державу, бізнес, науку та громаду.

Рекомендації щодо побудови ефективної стратегії економічного розвитку України в контексті досвіду Федеративної Республіки Німеччина полягають у такому:

1. Впровадження системи безперервного моніторингу стратегії сталого розвитку, оскільки трансформаційні процеси потребують постійної зміни шляхів досягнення мети.

2. Створення єдиної інноваційної стратегії розвитку, що буде побудована за принципами створення інтегрованих концепцій розвитку з поєднанням усіх складових інноваційної системи.

3. Визначення пріоритетних сфер інноваційного розвитку в контексті стратегії сталого розвитку та бажаних результатів економічного та соціального розвитку.

4. Формування моделі інноваційного розвитку, створення ефективних кластерних утворень і запровадження діяльності ефективних, реальних проектів загальнодержавного значення. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Sustainability strategy of Germany // Federal Government. – 2010 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bundesregierung.de/>

2. The new High-Tech Strategy «Innovations for Germany» // Federal Government. – 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.hightech-strategie.de/de/The-new-High-Tech-Strategy-390.php>

3. The High-Tech Strategy «Innovations for Germany» // Federal Government. – 2010 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.hightech-strategie.de/de/The-new-High-Tech-Strategy-380.php>

4. Андрощук Г. О. Програма інноваційного розвитку економіки Німеччини: стратегія високих технологій / Г. О. Андрощук // Наука та інновації. – 2009. – № 3. – С. 72–88.

5. Білан В. І. Інноваційна сфера Німеччини: тенденції розвитку та шляхи використання прогресивного досвіду для України / В. І. Білан // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип 17. – С. 452–456.

6. Денисенко М. П. Стратегія розвитку економіки України: інвестиційно-інноваційний аспект / М. П. Денисенко // Ефективна економіка. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1915>

7. Забарна Е. М. Стратегія розвитку інноваційної сфери підприємств регіону / Е. М. Забарна // Ефективна економіка. – 2014. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3397>

8. Хайбулаєва К. О. Порівняння ефективності застосування інноваційних стратегій розвитку в різних країнах світу / К. О. Хайбулаєва // Економічний часопис-XXI. – 2012. – № 9-10. – С. 42–44.

Науковий рецензент – Захарін С. В., доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і маркетингу Київського національного лінгвістичного університету

REFERENCES

Androshchuk, H. O. "Prohrama innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Nimechchynu: stratehiia vysokykh tekhnolohii" [Program of innovative development of the German economy, high-tech strategy]. *Nauka ta innovatsii*, no. 3 (2009): 72-88.

Bilan, V. I. "Innovatsiina sfera Nimechchynu: tendentsii rozvytku ta shliakhy vykorystannia prohresyvnoho dosvidu dlia Ukrainy" [The innovative sector of Germany: trends and uses of progressive experience in Ukraine]. *Naukovi pratsi KNTU. Ekonomichni nauky*, no. 17 (2010): 452-456.

Denysenko, M. P. "Stratehiia rozvytku ekonomiky Ukrainy: investytsiino-innovatsiinyi aspekt" [The strategy of Ukraine's economic development, investment and innovation aspect]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1915>

Khaibulaieva, K. O. "Porivniannia efektyvnosti zastosuvannia innovatsiinykh stratehi rozvytku v riznykh krainakh svitu" [Comparison of the effectiveness of innovative development strategies in different countries]. *Ekonomichniy chasopys-XXI*, no. 9-10 (2012): 42-44.

"Sustainability strategy of Germany". <http://www.bundesregierung.de/>

"The High-Tech Strategy "Innovations for Germany". <http://www.hightech-strategie.de/de/The-new-High-Tech-Strategy-380.php>

"The new High-Tech Strategy "Innovations for Germany". <http://www.hightech-strategie.de/de/The-new-High-Tech-Strategy-390.php>

Zabarna, E. M., and Dimitrashko, K. I. "Stratehiia rozvytku innovatsiinoi sfery pidpriemstv rehionu" [The development strategy of innovation sector companies in the region]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3397&p=1>